

Høyringsvar frå Fjellnettverket til: NOU 2020:12- Næringslivets betydning for levende og bærekraftige distriktssamfunn

Fjellnettverket er eit politisk nettverk for kommunar, regionråd og fylkeskommunar. Vi arbeider for å setje spørsmål for fjellområda på dagsorden og for livskraftige fjellbygder. Fjellnettverket representerer fire fylkeskommunar, åtte regionråd og fleire kommunar i fjellområda i Sør Noreg. På vegner av medlemmene har me desse innspela til Distriktnæringsutvalet si innstilling.

Utfordringane som blir presenterte i NOU-en, er i hovudsak dekkjande for fjellområda: Færre i arbeidsfør alder, fråflytting, fødselsunderskot og mangel på arbeidskraft med relevant kompetanse. Befolkningsframskrivingane frå Telemarksforsking viser at situasjonen truleg kjem til å forverre seg framover.

Fjellnettverket er uroa over utviklinga og framtida til distrikta og spesielt fjellområda.

Fjellområda i Noreg har naturgitte føresetnader med anna grunnlag for utvikling og forvaltning enn andre område i Noreg. Berekraftig bruk av fjellområda og utvikling av ressursane i fjellet er eit bidrag for å redusere den globale oppvarminga. God forvaltning og bruk av desse områda stiller spesielle krav, og kan skje best når det bur folk i og nær fjella.

For å få til dette er det behov for ein næringspolitikk som byggjer på og utviklar ressursgrunnlaget i fjellområda. I dag har næringslivet i desse områda mindre vekst enn mange andre område. Unntaket har i fleire tiår vore reiselivet, som har vore ein sentral drivar for utvikling og vekst. Korona-utbrotet har gjort at det er usikkert korleis dette kjem til å utvikle seg framover. I fjellområda har den relative indeksen for arbeidsplassar i privat sektor dei siste ti åra vore 9,7 prosentpoeng svakare enn arbeidsplassveksten i landet som heilskap. Dette er svakare enn for kommunane i sentralitetsklasse 6 og 5.

I fjellområda treng vi innbyggjarar, og vi treng kompetent arbeidskraft for å møte demografiutfordringane og for å halde oppe viktige offentlege tenesteområde. Derfor bør det i større grad satsast på næringsutvikling og tilflytting til fjellområda.

Ein offensiv nærings- og distriktspolitikk

Fjellnettverket meiner det er mogeleg å snu sentraliseringa og få til ei positiv utvikling som styrker næringslivet, sikrar busetting og gode liv i distrikta. Det er på tide med ein offensiv nærings- og distriktspolitikk der ein tek i bruk fleire ulike verkemiddel. Slik sikrar ein vekst og busetting i desse delane av landet.

Fjellnettverket ser innstillinga frå Distriktnæringsutvalet, NOU 2020:12 – Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn, som eit svært godt grunnlag for ein meir effektiv distriktspolitikk.

I kapittel ni har utvalet kome med ei rekkje forslag. Fjellnettverket vil kommentere dei forslaga som vi meiner er særleg viktige for fjellområda og næringslivet i fjellkommunane.

1. Auka inntektsgrunnlag for kommunane

Gode økonomiske rammevilkår for kommunane er sentralt for å leggje til rette for lokal og regional næringsutvikling. For fjellområda er to av forslaga frå utvalet spesielt viktige:

Innbyggjarar og fritidsinnbyggjarar

Ei spesiell utfordring for fjellkommunane og andre distriktskommunar er at overføringane til kommunane baserer seg på innbyggjarar og ikkje på faktiske brukarar. Utfordringa har auka over tid. Sidan 90-talet har endringane i måten nordmenn byggjer og brukar fritidsbustader på, endra seg: Frå små hytter med enkel standard til bustad nummer to. Fritidsinnbyggjaren brukar mykje tid på hytta og i kommunen hytta ligg i. Mange fjellkommunar får mangedobla innbyggjartalet i høgsesongane.

Kommunar får fleire positive ringverknader av fritidsbustadene, men òg store utgifter, mellom anna på grunn av opphaldsprinsippet, infrastruktur og til behandling av byggjesaker. Overføringane til kommunane blir rekna etter talet på heiltidsinnbyggjarar og tek ikkje høgde for at måten nordmenn bur på og brukar fritida si på, har endra seg.

Fjellnettverket meiner:

- Det er positivt at utvalet meiner at inntektsgrunnlaget til kommunane skal vurderast. Etter vårt syn er tide inne for å konkludere med at brukartal og ikkje innbyggjartal bør leggjast til grunn både ved lokalisering, dimensjonering og finansiering av offentlege tenester. Vi viser til debatten om hyttebruk i fjor vinter. Vårt ønske er at fjellbygdene skal vere i stand til å tilby både innbyggjarane og fritidsinnbyggerane gode tenester.

2. Naturressursar

Distrikta og fjellområda forvaltar store naturressursar på vegner av heile landet. Bruk av desse ressursane kjem heile samfunnet til gode og er sentralt for å bremse oppvarminga og gjennomføre det grønne skiftet. Bruk av naturressursar medfører ulemper for lokalsamfunnet, og dei bør kompenseras med inntekter som kjem lokalsamfunna til gode.

Fjellnettverket støttar utvalet i:

- At distriktskommunar som avstår frå verdifulle naturressursar til storsamfunnet, må få behalde ein større del av verdiskapinga. Desse inntektene bør heilt eller delvis haldast utanom inntektsutjamningssystemet. Dette vil gi kommunane insentiv til å leggje til rette for å nytte naturressursar og med det føre til auka verdiskaping.

3. Statlege arbeidsplassar

NOU 2020:12 viser tydeleg at sysselsetjingsveksten i offentlig sektor har skjedd på ein slik måte at sentraliseringa har gått snøggare. I kommunar med sentralitetsklasse 6 har arbeidsplassveksten i offentlig sektor vore 23 prosentpoeng lågare enn landsgjennomsnittet sidan 2000-talet. Ser vi på fjellkommunane samla, er arbeidsplassveksten 15 prosentpoeng lågare enn landsgjennomsnittet. Denne nedgangen får særleg negative konsekvensar i distriktskommunar med ein-sidedig næringsliv og få arbeidsplassar for dei med høg utdanning.

Fjellnettverket meiner statlege arbeidsplassar bør fordelast ut over landet og støttar difor utvalets forslag om at det bør leggjast større vekt på lokalisering av statlege arbeidsplassar enn i dag.

Fjellnettverket meiner i tillegg det er nødvendig:

- Med ein offensiv statleg politikk for å desentralisere statlege arbeidsplassar. Det bør vere ei tydeleg målsetjing at statlege arbeidsplassar blir flytte frå sentrale strøk og ut i distrikta.

- At delar av regjeringsapparatet, avdelingar av direktorat og andre statlege verksemder bør flyttast ut av sentrale strøk, til kommunar i sentralitetsklasse 5 og 6.
- At staten etablerer minimum 20 prosent av sine stillingar utan fast arbeidsstad. Dette vil leggje til rette for at statstilsette kan bu andre stader enn der kontora er lokaliserte.
- Arbeidsplassar som er lokaliserte rundt om i landet vil etter vårt syn vere ein styrke for statleg forvaltning. For distrikta vil det føre til viktige kompetansearbeidsplassar og eit meir variert næringsliv.

4. Sikre tilgang på kompetent arbeidskraft

Utdanningssystemet påverkar i stor grad kvar ein buset seg etter utdanninga. Undersøkingar viser at over 70 prosent blir verande i regionen der dei har gjennomført studia. I dag er utdanningsinstitusjonar i stor grad lokaliserte i sentrale område. Dette får ein negativ effekt på næringslivet i distrikta.

Fjellnettverket meiner:

- Høgare utdanning bør bli finansiert slik at det blir fleire studiestader i distrikta.
- Det bør bli sterke insentiv for at universitet, fagskular og høgskular opprettar fleircampusmodellar.
- Etter- og vidareutdanningar bør bli meir fleksible, for å kunne møte næringslivets behov for kompetanse.
- Ei auka satsing på desentralisert høgare utdanning vil sikre kompetanse til næringslivet i distrikta.
- Eit høgt utdanningsnivå er sentralt for å utvikle nye løysingar, innovasjon og for ei berekraftig og grøn omstilling.

5. Differensiert arbeidsgjevaravgift

Fjellnettverket meiner dagens ordning med differensiert arbeidsgjevaravgift er eit svært viktig distriktpolitisk verkemiddel.

Fjellnettverket støttar utvalet i at:

- Differensiert arbeidsgjevaravgift er eit sentralt og målretta tiltak som bør vidareførast.
- Det bør vurderast om innføring av personretta verkemiddel kan auke bustads-attraktiviteten i distriktskommunar, særleg for å påverke sjølve avgjerda om å flytte.

6. Innovasjon og næringsutvikling

Innovasjon og vekstkraft dannar grunnlag for næringsliv og busetting i distrikta. Målretta ordningar vil styrke mogelegheitene for etablering, innovasjon og omstilling. Ein variert arbeidsmarknad, er viktig for framtidig næringsutvikling i fjellområda. Særleg trengst fleire arbeidsplassar med krav til ulik kompetanse hjå innbyggjarane.

Fjellnettverket støttar utvalet i:

- Eit verdiskapingsprogram for næringsutvikling i distrikta, retta mot verksemdar med høg del tilsette med høgare utdanning, vil vere eit viktig tiltak for å få til ein meir variert arbeidsmarknad og styrke utviklinga av distrikta.
- At det bør vere både handlingsrom og økonomiske verkemiddel for å styrke utviklinga i distrikt. Regionale utviklingsmidlar har vorte svært redusert over fleire år. Fjellnettverket, meiner som utvalet. I våre område har regionale utviklingsmidlar vore viktig for innovasjon og nyetablering. Eit godt døme er Trysil, der regionale utviklingsmidlar har vore utslagsgjevande for satsinga frå vinterdestinasjon til heilårsdestinasjon. Fjellnettverket meiner at regionale utviklingsmidlar har vore heilt sentralt for næringsutvikling i fjellområda og bør aukast.
- At delar eller heile ansvaret for regionale midlar kan overførast til kommunar, interkommunale prosjekt eller regionråd.

7. Infrastruktur

Infrastruktur og samferdsel er sentrale spørsmål for næringslivet i distrikta. Tilgangen på digitalt infrastruktur er svært mangelfull i store delar av fjellområda. Dette får negative konsekvensar for barn og unge under utdanning, næringslivet og mogelegheiter for nyetableringar.

Fjellnettverket meiner:

- Breiband og fiberløyisingar bør byggjast ut i alle delar av landet i eit mykje raskare tempo enn i dag. Fjellnettverket støttar utvalet sitt forslag om at statleg støtte til utbygging må forsterkast. Tilgang på god og stabil elektronisk kommunikasjon er avgjerande for at det skal skapast arbeidsplassar og verdier over heile landet.

Konklusjon

Utgreiinga til distriktsnæringsutvalet gir eit godt fagleg grunnlag for å utvikle fjellområda og distrikta i Noreg. Skal me ha levande og livskraftige lokalsamfunn og fjellbygder i framtida, er det nødvendig med ein offensiv distriktspolitikk, som tek i bruk vesentleg sterkare verkemiddel enn i dag.

Distrikta og fjellområda bidreg med sine ressursar til landet som heilskap. Skal me i framtida nytte desse ressursane på best mogeleg vis og leggje til rette for utvikling og det grønne skiftet, må det bu folk over heile landet.

Fjellnettverket meiner det er behov for ein offensiv politikk som legg til rette for næringsutvikling, og forslaga frå Distriktsnæringsutvalet bør bli praktisk politikk så snart som råd.